

15 ian. 2025

Popasuri vasluiene în timpul revizoratului lui Eminescu

Și dacă e ianuarie, și dacă e o zi de 15, nu e nevoie să bată ramuri în geam, ca tot neamul românesc aminte să-și aducă de Eminescu cel nepieritor. În școli suave glasuri vor recita din poeziile Luceafărului, în biblioteci și centre culturale se vor derula simpozioane cu teme de dezbatere privitoare la viața și opera eternului poet, pe scenele teatrelor actorii vor încerca să învie prietenia dintre Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale, Maiorescu, Veronica Micle. Va fi o zi bogată în activități și manifestări culturale menite să omagieze o personalitate totală, completă, profundă.

Putem spune că știm despre Eminescu totul: viața lui în cele mai mici amănunte, cărțile pe care le-a citit, potrivirile gândului său în paginile manuscriselor, ziarelor, actelor ce ni le-a lăsat, frumos redactate de mâna sa, căci să nu uităm, Eminescu a fost funcționar model (practicant la Tribunalul din Botoșani), sufleur și copist (Teatrul Național din București), secretar în timpul consulatului lui Theodor Rosetti la Berlin, obișnuindu-se și cunoscând colbul dosarelor. (Nu pot trece mai departe fără să subliniez legătura de sânge dintre Theodor și Elena Cuza născută Rosetti, fără să remarc în ce mod neștiut de noi, vâltorile vieții aduc împreună oameni ce schimbă mersul istoric sau literar al unei națiuni, cum pașii acestor oameni au lăsat urme la propriu și la figurat pe ulițele urbei noastre.) Să ne amintim de Eminescu bibliotecar ce a știut îngriji tezaurul documentar organizându-l pe baze moderne, sporindu-l numeric și valoric prin achiziția de tipărituri rare atât din funcția de director cât și din poziția de ajutor de bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași. Să ni-l imaginăm profesor de geografie, statistică dar mai ales de logică și germană, predând riguros după a sa metodă și programă, ascultând și notându-și zilnic cu severitate elevii Institutului Academic din Iași. „Suprasolicitați”, aceștia au ales calea grevei, absentând în grup doar la orele sale, baricadându-se în sala de gimnastică, refuzând negocierile inițiate de directorul I. M. Melik, fapt ce a dus la demisia forțată fără a se aprecia că în decurs de câteva luni ciracii deveniseră germaniști desăvârșiți.

Să ne amintim că după un asemenea eșec în ale pedagogiei la catedră, pentru a se întreține primește postul de revizor pentru județele Iași și Vaslui începând cu data de 1 iulie 1875 beneficiind în acest sens de sprijinul lui Maiorescu căruia îi mulțumește pentru posibilitatea de a intra în contact cu populația rurală, singura ce îl interesa îndeosebi”. Își va lua rolul în serios, se va așeza la lucru cu strășnicie, cu clarviziune pedagogică și socială, cu mult spirit administrativ, încât se poate spune că perioada aceasta de revizorat asigurată de Eminescu, „reprezintă în istoria învățământului românesc rural de dinainte de Haret, cel mai ridicat nivel al conștiinței culturale naționale”, după cum nota G. Călinescu în a sa carte „Viața și opera lui Mihai Eminescu”. Încă din primul ceas al instalării sale în postul de controlor al școalelor, mai exact în perioada 20 iulie-30 august, organizează consfăturile cadrelor didactice la care au participat doar 24 de inși din 54, ceea ce noul revizor va consemna cu asprime într-un raport oficial. Încă din august va porni pe drumuri de țară în trăsură sau căruță, vizitând școalele din județul nostru spre a putea oferi detalii concrete despre starea de fapt a învățământului românesc ce se dorea a se reorganiza în acei ani. Inspectează 19 comune și 55 de cotune, iar ceea ce a găsit în teritoriu nu i-a adus bucurii sau satisfacții, impresia generală a fost una rea, chiar dezastruoasă. „Cotuna Muntenii de Jos a fost bântuită de vărsatul negru și de anghină difterică, încât au rămas doar trei copii, care după lege ar putea fi obligați să frecventeze școala”. La Mânjești găsește un singur știutor de carte, la Dumești învățătorul era suferind de epilepsie și asuprit de primar, la Zăpodeni găsește o școală neîncăpătoare, iar cea nouă șade neterminată deoarece ”Comitetul permanent al județului Vaslui a șters din bugetul comunei cei 300 de lei meniți pentru săvârșirea localului de școală”.

La Perieni „moș părintele era dus la Bălteni pentru o înmormântare” lăsând elevii în grija unui școlar mai răsărit. Ajunge și la Rădăuți, Brodoc, Bălteni, Rafaila, Delești dând instrucțiuni sau muștrări, recomandând sau permutând pe învățători.

În primele patru luni de revizorat colindând exclusiv județul nostru, din iulie până în octombrie 1875, Eminescu scrie cam 300 de rapoarte, face inspecții fără încetare, conduce conferințele învățătorilor, întocmește referate temeinice asupra acestor conferințe. Rapoartele sale sunt însoțite de zeci de anexe statistice, toate scrise într-o formă impecabilă, adevărate mărgăritare de gândire și îndrumare. A exercitat munca aceasta de revizor școlar cu multă pasiune, meticulozitate, dăruire, răbdare îndeplinind nu numai munca de control ci și activități specifice de secretariat, mărturisind că ”nu știe din ce articol al legii instrucțiunii s-ar putea deduce regula că revizorul care împreunează toate activitățile unei cancelarii într-o singură persoană, fiind curier, copist, registrator, administrator, examinator, trebuie să fie veșnic în călătorie ”. Dacă mai adăugăm și activitatea sa de scriitor din această epocă și deasemeni, participarea în septembrie la serbările inaugurării Universității bucovinene, când poetul a fost la Cernăuți, poate și la Suceava, Botoșani și Ipotești dragi, înțelegem la ce volum de muncă titanică și istovitor s-a supus tânărul de numai 25 de ani. Și cu toate aceste deplasări și osteneli, el face o mulțime de inspecții școlare, scrie într-o formă admirabilă, neîntrecută de nimeni până astăzi, mai bine de 70 de rapoarte pe lună. Ce valoare patrimonială se ascunde încă provincialul nostru Vaslui pe dealurile lui răsfirate pe dealuri și coline! Câte originale rapoarte scrise de mâna lui Eminescu mai zac necunoscute prin registrele cătunelor de odinioară!

Poetul și-a pus probleme, s-a frământat, a fost realmente devorat de întrebări și a dorit să găsească soluții pentru îmbunătățirea bazei materiale didactice dar și a veniturilor destinate școlilor și dascălilor. Într-o adresă din 1875 către prefectul de Vaslui, revizorul școlar Eminescu intervine fără ocolișuri: „Rog să binevoiți a pune în vedere onor Comitetului permanent să controleze prevederile bugetare ale comunelor pe anul 1876 și să li se impună o donațiune suficientă pentru școală și învățator, căci până acum constat cu durere că pe alocurea, toată suma prevăzută în bugetele comunale pentru întreținerea școlii și a învățătorului întreceau a treia parte din leafa primarului. ”

Revenea cu un raport în 16 noiembrie 1875: „, Domnule prefect, învățătorii rurali mai buni, ar trebui să simtă întotdeauna că ochiul administrației județene e îndreptat asupra lor și a științelor lor, de aceea, trebuie ca prevederile bugetare comunale să le creeze mijloace materiale suficiente, pentru ca ei să se poată îngriji în deplină liniște de îndatoririle lor”

Din raportul din 15 decembrie al aceluiași 1875, către același prefect răzbate tonul imperativ, ultimativ: „Vă fac atent, domnule prefect, că, salariile de la stat se plătesc o dată la trilunie și că prin urmare, dacă comuna nu avansează nimic învățătorului, acesta e neapărat redus a muri de foame.”

Inspecțiile vizând școlile sătești i-au oferit lui Eminescu șansa să cunoască adevărata stare socială a țăranilor(sărăcie, umilință, mizerie), să vadă abuzurile arendașilor și a funcționarilor administrativi. A avut posibilitatea prin natura serviciului său să strângă material sociologic ce ar fi putut constitui punct de plecare în conceperea și realizarea unei opere sociologice de amploare (fapt subliniat de G. Călinescu). Dar în condițiile anilor 1875-1876 a rămas doar

material găzduit în pagini de jurnal și simplă informare în cadrul vreunei conferințe didactice. A crezut multă vreme, că aceste constatări transformate în propagandă satirică în teatru, ar reuși să îndrepte aceste tare ale societății, mărturie fiind idei răzlețe ale unei comedii „Gogu-tatii” însemnate în fugă pe margini de imprimare ale prefecturii județului Vaslui. Iată cum în febra creației, pe orice capăt de hârtie era notată o impresie, un gând, o trăsătură de caracter potrivită vreunui personaj inspirat de realitatea rural vasluiană.

În primăvara lui 1876 Eminescu începe o nouă serie de inspecții în zona Vasluiului. Vrând-nevrând, gândul nostru caută locuri și clădiri pe care Eminescu le-ar fi putut vedea atunci. La vremea aceea existau în peisajul urbanistic casa Mavrocordat și casa Ghica, iar undeva, prin preajmă școala de fete abia înființată. Se ridica semeață biserica Sfântul Ioan Botezătorul și erau vizibile probabil ruinele curților domnești ctitorite de Ștefan cel Mare. La 1875 se tipărea aici „Expunerea situației din județul Vaslui”, și poate că revizorul nostru să fi publicat ceva în acel jurnal local. La 26 aprilie inspecta așadar școlile urbane vasluiene și semnală că la școala de fete, directoarea ocupase cu propria locuință șase din cele opt camere. Raportul întocmit la data de 1 mai 1876, evidențiază o serie de neajunsuri în activitatea de profesor al d-nei Sion, reflectate în „frecvența neregulată a elevilor, predarea mecanică a gramaticii, necunoașterea regulilor limbii române, pronunție incorectă”. La altă școală, mai precis Școala privată israelito-română, după cum ne informează Cronică Vasluiului, severul revizor semnalează laudativ predarea limbii române și a limbii germane. La școala de băieți, condusă de profesor Hrisoscoleu, constată „un mers regulat de dezvoltare” și apreciază metoda de predare a directorului, iar pentru „celelalte clase conduse, nu poate atât de metodic, dar totuși cu destulă aptitudine și siguranță”, se prevăd rezultate satisfăcătoare. Se simte dator să ia apărarea unui institutor de la școala de băieți, care, suferind de o boală de nervi, era gata de a fi concediat. Constatând că boala îi reduce vădit capacitatea de a preda, Eminescu se adresează ministrului de resort, prezentând cazul și înaintând rugămintea ca „punerea în neactivitate să se întâmple în condițiile cele mai bune” pentru N. Corvin, mai ales că acesta era un cadru didactic apreciat de director și elevi.

Activitatea de revizor școlar se încheie la data de 3 iunie 1876, dar nu înainte de a fi acuzat că nu-și îndeplinește atribuțiile, fiind nevoit să explice reprezentanților ministerului că încărcătura și diversitatea activităților era peste puterile omenești ale oricărui inspector școlar de la aceea vreme. Pierduse sprijinul lui Maiorescu căci scena politică se învârtea. Dar oriunde l-au purtat pașii și ce alte posturi va fi ocupat a dorit să instaureze o ordine morală și intelectuală superioară, pentru că niciodată n-a dorit nimic pentru sine, ci, cu sinceritate și obidă, a spus adevărurile cele mai grave despre stări de lucruri și instituții. A fost mai mult decât conștiincios, meticulos și metodic, în biblioteci pe care voia să le înzestreze cum se cuvine, în școli pe care ar fi dorit să funcționeze spre binele și luminarea neamului.

Mihaela Ochianu – Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui